

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ

Розглянуто особливості соціальної політики країн Європейського Союзу та запропоновано шляхи покращання рівня життя населення України.

Ключові слова: соціальна політика, бідність, соціальний захист населення.

М. І. PRYSTUPA

Khmelnitsky National University

FEATURES OF SOCIAL POLICY IN THE CURRENT CONDITIONS OF THE LABOUR MARKET

At the current stage socialization of market economy around the world is uneven. The existence of social problems associated with the lack of economic development or backwardness of the economy, which is far below the world average level of efficiency. Problems of social protection remain unsolved, despite significant economic development, scientific and technological progress, the spread of democracy and social progress in all continents. In the article considered features of social policy in the European Union and ways to improve social standards in Ukraine. The primary means of forming effective social policy is GDP growth and improvement of the allocation mechanism, improving the competitiveness of the economy. In our country, the existence of poverty is associated with low-income population as a whole. In our country, the existence of poverty is associated with low-income population as a whole. Therefore, its solution involves a gradual increase in the index of human development indicators of social development, dynamic social development, strengthening social protection system, harmonization of social standards to the international level. The implementation of these tasks is impossible without economic growth, rising living standards of all sections of the population, and especially employees. So, having considered the features of social policy abroad should be phased creates and implements socially-oriented balanced and long-term labor market policy in Ukraine.

Keywords: social policy, poverty, social protection.

Вступ. На сучасному етапі розвитку соціалізація ринкової економіки в різних країнах світу відбувається нерівномірно. Існування соціальних проблем пов'язують з недостатнім економічним розвитком або з відсталістю економіки країни, що має набагато нижчу за середньосвітовий рівень ефективність. Проблеми соціальної захищеності залишаються невирішеними, незважаючи на значний розвиток економіки, досягнення науково-технічного прогресу, поширення демократії та соціального прогресу на всіх континентах. Сьогодні розвинуті країни не можуть подолати бідність виключно економічними заходами, тому змушені застосовувати більш комплексну політику. В цьому сенсі подолання бідності залишається пріоритетним завданням соціальної політики переважної більшості країн світу на перспективу. За статистичними даними, 16% населення Євросоюзу мають дохід, менший за 60% середнього (це вважається межею бідності у європейських країнах). Цікаво відмітити також наступне. Нова економічна стратегія «Європа-2020» має на меті вихід з кризи і розвиток ЄС протягом наступного десятиліття. «Європа-2020» передбачає зменшення на 20 млн. чисельності тих, хто перебуває на межі бідності. До кризи в ЄС таких налічувалось 80 млн осіб, 19 млн з яких – діти. Особливо вразливі в цьому аспекті безробітні, однак 8% тих, хто працює, також заробляють замало для забезпечення від ризику бідності.

Аналіз останніх досліджень. Проблема бідності зачіпає інтереси народів усіх країн світу і тому може бути розв'язана лише їхніми спільними зусиллями. Стало очевидним, що країни світу, в яких ринкова економіка слабка та неконкурентоспроможна, продуктивні сили розвинуті недостатньо, не можуть самотійно подолати бідність без допомоги розвинутих країн та міжнародної координації вирішення цієї проблеми. Тому міжнародні організації намагаються об'єднувати зусилля, які спрямовані на знаходження шляхів вирішення даної проблеми.

Міжнародні організації приділяють явищу соціального захисту більше уваги. Відповідно до конвенцій Міжнародної організації праці (МОП) кожна особа має право на такий життєвий рівень (включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд, соціальне обслуговування), який необхідний для підтримки здоров'я і добробуту самої людини та її сім'ї, а також право на забезпечення у випадку безробіття, інвалідності тощо. Виходячи з цього, бідність як соціально-економічна категорія характеризує рівень задоволення мінімальних життєвих потреб і пов'язана з низьким рівнем життя населення, який стає наслідком отримання мінімального грошового доходу та несприятливих умов життя. Тому найчастіше бідність трактують як матеріальну незабезпеченість людини, коли доходи (її або її сім'ї) не дозволяють підтримувати стандарти споживання та умови життя і відпочинку, які є найбільш поширеними в суспільстві, що перешкоджає нормальному існуванню і розвитку особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна обрала європейський напрям розвитку і намагається досягти стабільного економічного зростання та подолати поширення бідності шляхом

задоволення найнеобхідніших життєвих потреб значної частини населення. Для розв'язання проблем соціального захисту в Україні встановлені такі завдання: до 2015 р. вдвічі зменшити частку населення, вартість добового споживання якого не перевищує 4,3 дол. США за паритетом купівельної спроможності (порівняно з 2001 р.); зменшити на третину частку бідного населення (за національною межею бідності) [1]. Науковці вже сьогодні застосовують критерій 5 дол. США за ПКС для міжнародних зіставлень серед країн Східної та Центральної Європи. На жаль, рівень доходів більшості громадян України залишається надто низьким, щоб досягти європейських життєвих стандартів. Дохід на душу населення в багатьох країнах Центральної та Східної Європи все ще значно перевищує аналогічний показник по Україні.

Масштаби бідності оцінюються за допомогою системи показників, які визначаються за методикою комплексної оцінки бідності, затвердженої Указом Президента України. Вона відповідає міжнародним стандартам, згідно з якими основними показниками вважаються: рівень бідності (частка населення, у якого середньодушові сукупні витрати на місяць нижчі за встановлену межу бідності); межа бідності (офіційно визначається як 75% медіанного рівня сукупних середньодушових витрат на місяць); глибина бідності – ступінь відхилення величини витрат бідного населення від встановленої межі бідності. Основний комплекс показників бідності включає атрибути масштабів, рівня та глибини бідності, середньодушового добробуту, сукупного дефіциту добробуту бідних домогосподарств, якості харчування та структури витрат. В Україні соціальна політика має бути спрямована на підвищення загального рівня життя, зменшення глибокої соціальної і майнової диференціації, приведення у відповідність низьких соціальних стандартів якості життя населення, зменшення питомої ваги населення, яке вважає себе бідним.

На сьогодні в Україні межею бідності є рівень прожиткового мінімуму (ПМ). Цей показник виражає реальну мінімальну вартість життя в нашій країні. Під величиною прожиткового мінімуму розуміється вартісна оцінка споживчого кошика, яка включає мінімальний набір продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг, які необхідні для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості. Стаття 46 Конституції України вимагає застосування прожиткового мінімуму до визначення розмірів соціальних стандартів; мінімальної заробітної плати, мінімальної пенсії за віком, визначення розмірів соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям та сім'ям з дітьми, інвалідам, допомоги по безробіттю, стипендій та інших соціальних виплат.

Для зменшення масштабів бідності та соціального захисту населення в країні мають одночасно реалізовуватись програми державної допомоги на місцевому, регіональному та національному рівнях. Подолання бідності не досягається виключно економічними заходами і залежить від прийняття політичних рішень в інтересах усіх верств населення та передбачає досягнення більшої згуртованості суспільства для її вирішення. ООН розглядає боротьбу з бідністю як в найвищій мірі політичну проблему. «Бідність в більшості суспільств пов'язана з нерівністю в розподілі влади, багатства і можливостей». Причини виникнення і поширення бідності багатоаспектні. Вони мають комплексний характер, обумовлені системою правових і соціально-політичних умов функціонування національної економіки і суспільства. Подолання бідності потребує негайних дій.

Основним засобом формування ефективної соціальної політики є зростання ВВП й удосконалення механізму його розподілу, підвищення конкурентоспроможності економіки. Історія розвитку суспільства показує, що при вкороченні макроекономічних показників масштаби бідності зростають. Разом з тим, для прискореного економічного зростання і підвищення доходів на душу населення необхідне постійне зростання суспільної продуктивності праці. Економічний розвиток позитивно впливає на розширення зайнятості, зростання заробітної плати і більш високий рівень життя для всіх. Міжнародні організації, наприклад МОП, вирішення проблеми подолання бідності пов'язують з успішним розвитком економіки, розширенням зайнятості, створенням ефективних систем соціального захисту населення. Але сьогодні покращення добробуту треба розглядати не тільки як результат економічного зростання, а і як його умову.

Для забезпечення певного рівня соціального захисту населення, в першу чергу, треба враховувати концепцію базових потреб, яка була розроблена Міжнародною організацією праці (МОП) ще в 1976 р. Дотримання концепції передбачає формування соціальної політики з урахуванням: 1) обов'язкового забезпечення певних мінімальних потреб у харчуванні, одязі, житлі та побутовій техніці; 2) удосконалення суспільних послуг (забезпечення якісною питною водою, підтримка належного санітарного стану місць проживання, розвиток громадського транспорту, організація охорони здоров'я, створення умов для отримання освіти). Більшість міжнародних організацій вважають, що задоволення цих потреб можливе за дотримання прав людини і більшої активності населення щодо знаходження засобів до існування та регулярності отримання доходів з урахуванням соціальної справедливості. Для цього використовуються інститути держави і права, громадянського суспільства та соціального партнерства.

В умовах ринкової економіки потрібно підвищувати роль держави в регулюванні доходів населення, з метою соціального забезпечення серед працюючого населення потрібно продовжити проведення заходів з підвищення мінімального розміру оплати праці й рівня оплати праці працівників бюджетних установ, у першу чергу – лікарів та вчителів, збільшення реальної заробітної плати яких безпосередньо впливає на покращання рівня життя цих соціальних груп. Зменшенню чисельності бідного населення сприятиме підтримки громадян, яким необхідний соціальний захист, та посилення адресності

соціальної допомоги. Вирішення завдань подолання бідності можливе на основі покращення роботи органів соціального захисту населення, розширення їх повноважень для забезпечення підвищення якості і збільшення обсягів соціальних послуг. Найближчим часом потрібно провести роботу з переорієнтації діяльності систем соціального захисту населення з перевагою надання допомоги сім'ям, які соціально захищені.

Голод у світі є складовою наслідків соціально-економічної відсталості країн. Головним напрямком у вирішенні проблем голоду має бути розвиток сільського господарства за рахунок підвищення продуктивності зайнятості у сільськогосподарському виробництві та розвитку біотехнологій (біоконсервація сонячної енергії, зміни фотосинтезуючих властивостей рослин, застосування бактеріальних стимуляторів росту, створення рослин, які пристосовані до дозрівання в екстремальних умовах та ін.).

Соціальна виважена політика передбачає поступове зменшення розшарування населення за рівнем доходів, зниження рівня безробіття, гарантування гідної оплати праці та пенсійного забезпечення, розширення підтримки соціально-незахищених верств населення. Держава має підтримувати становлення та зміцнення середнього класу, розвиток підприємництва та стимулювати створення нових робочих місць. Важливо, щоб держава забезпечила отримання мінімальної пенсії на рівні, не нижче прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб за збереження диференціації розміру пенсій залежно від трудового стажу і розміру заробітної плати.

Соціальна політика має проводитись шляхом розширення зайнятості та зниження рівня безробіття, розвитку тимчасової зайнятості і громадських робіт, зростання рівня доходів, регулювання мінімальної заробітної плати, збільшення споживання найбільш бідних верств населення, розробки і реалізації заходів щодо стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу, підвищення ефективності виробництва за рахунок зростання продуктивності праці, перегляду соціальних витрат у бюджеті та зміцнення його соціальної складової, посилення ефективності соціальної захищеності населення.

Подолання бідності вимагає усунення таких негативних соціальних явищ, як бездомність громадян, безпритульність і бездоглядність дітей, запобігання сімейному неблагополуччю. Необхідно посилити соціальний захист малозабезпечених категорій населення шляхом розроблення і впровадження поширених у міжнародній практиці інформаційних технологій та ефективних методів адресної соціальної допомоги і сприяння бідним сім'ям. Соціальна політика України має спрямовуватись на поступове збільшення розмірів соціальної допомоги та пенсій, розширення можливостей навчатись бідним особам, отримання нових професій, надання дешевого житла, розширення масового доступу до споживчих кредитів.

Потрібно активізувати співпрацю між державою, громадськими організаціями (в т. ч. профспілками) та бізнесом (організаціями-роботодавцями) з метою дотримання принципів соціального партнерства і солідарності для того, щоб подолати бідність, особливо серед працездатного населення, підняти рівень життя найбідніших верств населення та швидко зменшити глибину й гостроту бідності. Треба посилити ефективність соціального захисту і більш активно захищати інтереси населення, якому доводиться жити в умовах бідності та соціальної ізоляції. Це допоможе нашій країні наблизитись до життєвих стандартів ЄС.

Важливе місце у реалізації Україною соціальної політики зменшення масштабів бідності мають отримати програми навчання, підготовки і перепідготовки кадрів, забезпечення відповідності мінімального розміру заробітної плати величині прожиткового мінімуму, збільшення заробітної плати в бюджетній сфері на основі впровадження галузевих систем оплати праці й індексації.

Висновки. В нашій країні існування бідності пов'язане із низьким рівнем життя населення в цілому. Тому її вирішення передбачає поступове підвищення індексу людського розвитку, показників соціального розвитку, динамічний розвиток соціальної сфери, зміцнення системи соціального захисту, наближення соціальних стандартів до міжнародного рівня. Реалізація цих завдань неможлива без економічного зростання, підвищення рівня життя всіх верств населення та, особливо, працюючих. Зі збільшенням мінімальної заробітної плати, зростанням середньої заробітної плати і середньодушових грошових доходів частка населення із доходами, нижчими за прожитковий мінімум, повинна зменшитись, що призведе до покращення умов життя малозабезпеченої частини населення і зменшення рівня бідності.

Отже, розглянувши особливості соціальної політики за кордоном, слід поступово в Україні реалізовувати і формувати соціально-орієнтовану виважену і довгострокову політику на ринку праці.

Література

1. Joint Report on Social Protection and Social Inclusion 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2014&langId=en.
2. Sharpe A. A Survey of Indicators of Economic and Social Well-being. Background Paper prepared for Canadian Policy Research Networks. Ottawa, 1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.csls.ca/reports/paper3a.pdf.
3. World Development Indicators & Global Development Finance [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do?CNO=2&Step=12&id=4>.

4. The Legatum Prosperity Index / An Inquiry into Global Wealth and Wellbeing. – Legatum Institute, London. – 35 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.prosperity.com.

References

1. Joint Report on Social Protection and Social Inclusion 2007. - [Elektronnyy resurs]. - Rezhyim dostupu: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2014&langId=en.
2. Sharre A. A Survey of Indicators of Economic and Social Well-being. Background Report prepared for Canadian Policy Research Networks. Ottawa, 1999. [Elektronnyy resurs]. – Redyzhim dostupu: www.csls.ca/reports/rarer3a.rdf.
3. World Development Indicators & Global Development Finance. - [Elektronnyy resurs]. - Rezhyim dostupu: <http://databank.worldbank.org/ddp/home.do?CNO=2&Ster=12&id=4>.
4. The Legatum Prosperity Index / An Inquiry into Global Wealth and Wellbeing. – Legatum Institute, London. – 35 p. – [Elektronnyy resurs]. - Rezhyim dostupu: www.prosperity.com.

Надійшла 11.09.2014; рецензент: д. е. н. Нижник В. М.